

(ב) ויקחו לי תרומה. לי, לשמי¹: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט בלע"ז (געשענק): תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו, ג' תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי (לקמן לח כו - כז), ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת, לקופות, לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד שהתנדבו. "ג דברים האמורים בענין, כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם²: (ג) זהב וכסף ונחשת וגו'. כלם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שבא בשוה, מחצית השקל לכל אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר, שנאמר וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הַעֲדָה וְכו' בְּקַע לְגִלְגֵּלֶת וְגו' (לקמן לח כה-כו), ושאר הכסף הבא שם בנדבה, עשאוה לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר צבוע בדם³ חלזון⁴, וצבעו ירוק: וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן⁵: ועזים. נוצה של עזים, לכך תרגם אונקלוס וּמְעִזֵי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמן, שתרגום של עזים עִזָּא: (ה) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודן⁶: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גוונים היו לה⁷, לכך מתרגם סְסֻגוֹנָא, שְׁשֻׁשׁ ומתפאר בגוונין שלו (שבת כח ע"א): ועצי שטים. ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים⁸: (ו) שמן למאר. שמן זית זך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו שמפורש בכי תשא (לקמן ל כג-כה): ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר, כמו שמפורש בואתה תצוה (לקמן ל ז-ח). ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות עשן: (ז) אבני שהם. שתיים הוצרכו שם, לצורך האפוד האמור בואתה תצוה (לקמן כח יב): מלאים. על שם שעושיין להם בזהב מושב כמין גומא, ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מלואים, ומקום המושב קרוי משבצות: לאפד ולחשן. אבני שהם לאפוד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפוד מפורשים בואתה תצוה, והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה: (ט) ככל אשר אני מראה אותך. כאן, את תבנית המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות (סנהדרין טז ע"ב), אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו, אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו: (י) ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשויים כמין ארגז שקורין אישקר"ן (שריין שראנק), יושב על שוליו: (יא) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בצאלל, ב' של זהב וא' של עץ, וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של

¹ עי' מדרש תנחומא (תרומה פרק א): ראה כמה חביבה תרומת כהנים שנתנה לכהנים בני תורה, אבל תרומת המשכן קראה הקב"ה לשמו, שנא' ויקחו לי תרומה.

² עי' ירושלמי שקלים (פרק א הלכה א): שלש תרומות נאמרו בפרשה הזאת, תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו', זו תרומת אדנים. מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, זו תרומת שקלים. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם, זו תרומת המשכן. תרומת המשכן למשכן, מה שירצו לעשו. תרומת שקלים לקרבן, מה שירצו יעשו, כדי שיהא יד כולן שוה. תרומת אדנים לאדנים.

³ עי' מדרש תנחומא (תרומה פרק ה): ותכלת וארגמן תכלת שצובעין אותו בדם.

⁴ עי' תוספתא מנחות (ט ו): תכלת אין כשרה אלא מן החלזון שלא מן החלזון פסולה.

⁵ עי' שם (ט ז): שש זה פשתן.

⁶ עי' ירושלמי שבת (פרק ז הלכה ב): הצובעו. מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה בעורות אלים מאדמים.

⁷ עי' מדרש תנחומא (תרומה פרק ו): וזאת התרומה וגו' ועורות אלים מאדמים ועורות תחשים. ר' יהודה ורבי נחמיה, ר' יהודה אומר חיה טהורה גדולה היתה במדבר, וקרן אחת היה לה במצחה, ובעורה ששה גוונים, ונטלו אותה ועשו ממנה יריעות. ורבי נחמיה אומר מעשה נסים היתה, ולשעה שנבראת בו בשעה נגנזה. ועורות תחשים למה, דכתיב אורך היריעה האחת שלשים באמה, מי מביא לך יריעה של שלשים אמה, אלא מעשה נס, לשעה שנבראת נגנזה.

⁸ עי' בראשית רבה (פרשה צד פסקה ד): הקרשים, אמר ר' לוי והבריח התיכון שנים ושלשים אמה היו בו. מהיכן מצאו אותו לשעה אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו. הה"ד (שם לה) וכל אשר נמצא אתו עצי שטים אשר ימצא אתו אין כתיב כאן אלא אשר נמצא אתו. א"ר לוי ממגדל צבעיא קצצום והביאום עמהם למצרים, ולא נמצא בהם לא קשר ולא פקע. אעין דשטים הוה במגדלא, והיו נוהגים בהם איסור משום קדושת הארון אתון ושאלון לרבי חנינא חבריהון ורבנן אמר להם אל תשנו ממנהג אבותיכם.

זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וְחִפָּה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ⁹: זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי, עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא (ירושלמי שבת פ"א ה"א) והוא סימן לכתר תורה¹⁰: (יב) ויצקת. לשון התכה כתר גומו: פעמתיו. כתר גומו זְוִיָּתִיה. ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונות, שתיים מכאן ושתיים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בני אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות (צח ע"ב) בפרק שתי הלחם¹¹: ושתי טבעת על צלעו האחת. הן הן ד' טבעות שבתחלת המקרא, ופירש לך היכן היו, והו"ו זו יתירה היא, ופתרונו כמו שתי טבעות, ויש לך לישיבה כן, ושתי מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. צדו: (יג) בדי. מוטות: (טו) לא יסרו ממנו. לעולם¹²: (טז) ונתת אל הארץ. כמו בארון: העדת. התורה¹³, שהיא לעדות ביני וביניכם שצויתי אתכם מצות הכתובות בה:

⁹ עי' ברייתא דמלאכת המשכן (פרק ז): כיצד עשה בצלאל את הארון, עשאו שלש תיבות שתיים של זהב ואחת של עץ, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתיו העליונות בזהב, שנאמר וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו (שמות כ"ה י"א), ומה תלמוד לומר תצפנו, מלמד שחופה שפתיו העליונות זהב.

¹⁰ עי' שמות רבה (פרשה לד פסקה ב): א"ר שמעון בן יוחאי, ג' כתרין הם כתר מלכות וכתר כהונה וכתר תורה. כתר מלכות זה השלחן דכתיב בו זר זהב סביב. כתר כהונה זה המזבח דכתיב בו זר זהב סביב. וכתר תורה זה הארון דכתיב בו זר זהב. למה נכתבים זר ונקראים זר, אלא לומר לך, אם אדם זוכה נעשים לו זר, ואם לאו זר. ומפני מה בכללן כתיב ועשית לו ובארון כתיב ועשו עליו ללמדך שכתר תורה מעולה יותר מכולן זכה אדם לתורה כאלו זכה לכולן.

¹¹ עי' מנחות (צח ע"ב): מנלן דבדיו לפותיא דארון הוו יתבי דילמא לארכו דארון הוו יתבי אמר ר' יהודה תרי גברי באמתא ופלגא לא מסתגי להו.

¹² עי' יומא (עב ע"א): אמר רבי אלעזר, המזיח חושן מעל האפוד והמסיר בדי ארון לוקה, שנאמר לא יזח ולא יסרו. מתקיף לה רב אחא בר יעקב ודילמא כי קאמר רחמנא חדקינהו ועבדינהו שפיר כדי שלא יזח ולא יסרו מי כתיב שלא יזח ושלא יסרו רבי יוסי ברבי חנינא רמי כתיב בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו וכתביב והובא את בדיו בטבעת הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין תניא נמי הכי בטבעת הארץ יהיו הבדים יכול לא יהיו זזין ממקומן תלמוד לומר והובא את בדיו בטבעת אי והובא את בדיו יכול יהיו נכנסין ויוצאין תלמוד לומר בטבעת הארץ יהיו הבדים הא כיצד מתפרקין ואין נשמטין.

¹³ עי' ירושלמי שקלים (פרק ו ה"א): לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' וגו' על דעתיה דר' יהודה דו אמר היכן היה ס"ת נתון כמין גלוסקיי' עשוי לו מבחוץ והיה ס"ת נתון בתוכו מ"ט דר"מ דכתיב (שמות כה כא) ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אליך על דעתיה דר"מ דו אמר אין מוקדם ומאוחר בתורה אלא ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך ואח"כ ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה.